

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПЕНІТЕНЦІАРНІ ПРАВИЛА¹

(Рекомендація № R (2006)²

Комітету Міністрів держав-учасниць)

*(Прийнято Комітетом Міністрів 11 січня 2006 року
на 952-й зустрічі Заступників Міністрів)*

Комітет Міністрів відповідно до Статті 15 Статуту Ради Європи,

Беручи до уваги [Конвенцію про захист прав людини та основних свобод](#) і прецедентне право Європейського Суду з Прав Людини;

Беручи також до уваги діяльність Європейського комітету із запобігання катувань та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження або покарання та, зокрема, стандарти, що розроблені ним та викладені в його загальних доповідях;

Знову підкреслюючи, що ніхто не повинен бути позбавлений волі, окрім випадків, коли це є заходом останнього вжитку, та у визначеному законом порядку;

Наголошуючи, що застосування вироків про ув'язнення та поводження з ув'язненими потребують дотримання вимог безпеки та дисципліни при одночасному забезпеченні умов утримання, які не порушують гідність людини та надають ув'язненим можливість зайняття змістовною діяльністю та впровадження для ув'язнених відповідних програм, таким чином готуючи їх до повернення в суспільство;

Вважаючи важливим, аби держави-члени Ради Європи продовжували вдосконалювати та дотримуватися загальних принципів при здійсненні своєї пенітенціарної політики;

Вважаючи також, що дотримання таких загальних принципів сприятиме розвитку міжнародного співробітництва в цій сфері;

Відзначаючи, що суттєві соціальні зміни протягом останніх двох десятиріч вплинули на важливі досягнення в сфері виконання покарань в Європі;

Ще раз схвалюючи стандарти, які містяться в рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи щодо окремих аспектів пенітенціарної політики та практики, зокрема, рекомендації Res. R (89) 12 про освіту в пенітенціарних закладах, Res. R (93) 6 щодо пенітенціарних та кримінологічних аспектів контролю інфекційних хвороб, включаючи СНІД та супутні проблеми охорони здоров'я у місцях позбавлення волі, Res. R (97) 12 про персонал, задіяний у застосуванні санкцій та заходів, Res. R (98) 7 про етичні та організаційні аспекти надання медичної допомоги у в'язницях, Res. R (99) 22 про перенаповнення в'язниць і збільшення числа ув'язнених, Res (2003) 22 про умовно-дострокове звільнення та Res (2003) 23 про організацію тюремними адміністраціями відбуття ув'язненими довічного та тривалих термінів ув'язнення;

Беручи до уваги [Мінімальні Стандартні Правила поводження з ув'язненими Організації Об'єднаних Націй](#);

Вважаючи, що Рекомендація R (87) 3 Комітету Міністрів щодо Європейських пенітенціарних правил вимагає ґрунтовного перегляду та оновлення з метою відображення змін, які відбулися в пенітенціарній політиці, практиці виконання вироків та управління пенітенціарними закладами в Європі в цілому; Рекомендує урядам держав-учасниць:

- керуватися у своїй законотворчості, політиці та практиці Правилами, які містяться в додатку до даної Рекомендації, яка замінює Рекомендацію R (87) 3 Комітету Міністрів щодо Європейських пенітенціарних правил;

- забезпечити переклад та максимальне поширення її тексту та супровідних коментарів, зокрема, серед судової влади, персоналу пенітенціарних установ та окремих ув'язнених.

1 При прийнятті цієї рекомендації, відповідно до Статті 10.2с Правил процедури при зустрічах Заступників Міністрів, Представник Данії зарезервував право свого уряду слідувати чи ні приписам Правила 43, параграф 2, додатку до Рекомендації, тому що, на його думку, вимога відвідувати щодня ув'язнених, які утримуються в одиночному ув'язненні, медичним персоналом, викликає серйозні етичні побоювання, які стосуються ролі такого персоналу в ефективному визначенні ув'язнених придатними до подальшого одиночного ув'язнення.

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПЕНІТЕНЦІАРНІ ПРАВИЛА

переглянутий текст Європейських мінімальних
стандартних правил поведінки з ув'язненими

Частина I Основні принципи

1. При поводженні з усіма особами, позбавленими волі, необхідно дотримуватись їхніх прав людини.
2. Особи, позбавлені волі, зберігають усі права, яких вони не були законно позбавлені за рішенням суду, відповідно до якого вони засуджені до позбавлення волі чи взяті під варту.
3. Обмеження, накладені на осіб, позбавлених волі, повинні бути мінімально необхідними та відповідати тій обґрунтованій меті, з якої вони накладалися.
4. Утримання ув'язнених в умовах, які порушують їхні права людини, не може бути виправдано нестачею ресурсів.
5. Життя в місцях позбавлення волі повинно бути, наскільки це можливо, наближене до позитивних аспектів життя у суспільстві.
6. Утримання під вартою має здійснюватися таким чином, щоб сприяти поверненню до суспільства осіб, позбавлених волі.
7. Варто заохочувати співробітництво із зовнішніми соціальними службами та, наскільки можливо, залучення громадянського суспільства до участі у питаннях в'язничного життя.
8. Персонал пенітенціарних установ виконує важливу суспільну функцію, і тому порядок їх набору, професійної підготовки та умови роботи повинні забезпечувати їм можливість підтримувати високі стандарти поведінки з ув'язненими.
9. Всі пенітенціарні установи повинні регулярно інспектуватися державними органами та піддаватися незалежному моніторингу.

Сфера дії та застосування

- 10.1. Європейські пенітенціарні правила застосовуються щодо всіх осіб, взятих під варту судовою владою, чи засуджених до позбавлення волі.
2. В принципі, особи, взяті під варту відповідно до рішення суду, та особи, засуджені до позбавлення волі, повинні утримуватися тільки в пенітенціарних закладах, тобто в закладах, призначених для утримання саме цих двох категорій ув'язнених.

3. Дані Правила застосовуються також щодо осіб:

- a. які можуть утримуватися в пенітенціарній установі з будь-якої іншої причини;
- b. взятих під варту відповідно до рішення суду або засуджених до позбавлення волі, але з тих чи інших причин утримуються в інших місцях.

4. Для цілей даних Правил ув'язненими вважаються всі особи, які утримуються в пенітенціарних закладах або таким чином, як зазначено в п. 3.b.

11.1. Малолітні у віці до 18 років повинні утримуватися не в пенітенціарних закладах для дорослих, а в спеціально призначених для них закладах.

2. Проте, якщо, як виняток, малолітні утримуються в таких пенітенціарних закладах, потрібно встановити спеціальні правила, які враховують їхній статус та потреби.

12.1. Особи, які страждають на розумові хвороби або стан розумового здоров'я яких несумісний з тюремним ув'язненням, повинні утримуватися в спеціально призначених для цього установах.

2. Якщо, проте, як виняток, такі особи утримуються в пенітенціарних установах, потрібно встановити спеціальні правила, які враховують їхній статус та потреби.

13. Ці правила повинні застосовуватися неупереджено, без будь-якої дискримінації за ознакою статі, раси, кольору шкіри, мови, релігійних, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, приналежності до національних меншостей, майнового статусу, народження або іншого статусу.

Частина II

Умови тюремного ув'язнення

Прийом

14. Ніхто не може бути ув'язнений без належним чином оформленого рішення, відповідно до вимог національного законодавства.

15.1. При прийомі до пенітенціарного закладу щодо кожного прийнятого ув'язненого негайно реєструються наступні відомості:

- a. відомості про особистість ув'язненого;
- b. підстави для ув'язнення та назва органу, який ухвалив таке рішення;
- c. дата та година прийому;
- d. перелік особистого майна, яке належить ув'язненому та прийняте на відповідальне зберігання згідно [Правила 31](#);
- e. будь-які помітні тілесні ушкодження та скарги на погане поводження у попередньому ув'язненні; та
- f. з урахуванням вимог медичної таємниці, будь-які відомості про здоров'я ув'язненого, які стосуються фізичного та психічного стану ув'язненого або інших осіб.

2. При прийомі всім ув'язненим мусить бути надана інформація, передбачена в **Правилі 30**.

3 Відразу ж після прийому до пенітенціарного закладу відповідно до **Правила 24.9** має бути повідомлено про ув'язнення.

16. Якнайшвидше після прийому:

a. відомості про стан здоров'я ув'язненого при прийомі мусять бути доповнені результатами медичного огляду згідно **Правила 42**.

b. згідно **Правила 51** визначається режим утримання ув'язненого;

c. згідно **Правила 52** визначається ступінь небезпеки ув'язненого;

d. потрібно оцінити будь-яку доступну інформацію щодо соціального стану ув'язненого, аби можна було задовольнити його найбільш нагальні особисті та матеріальні потреби; та

e. щодо засуджених потрібно вжити необхідні заходи із здійснення програм відповідно до **Частини VIII** даних Правил.

Розподіл та розміщення

17.1. По можливості, ув'язнені повинні направлятися для відбуття покарання в пенітенціарні установи, розташовані поблизу від міста проживання або місць соціальної реабілітації.

2. При розподілі варто враховувати вимоги, пов'язані із продовженням кримінального розслідування та забезпеченням безпеки, а також потребу створення відповідного режиму для всіх ув'язнених.

3. По можливості, варто узгоджувати з ув'язненим первісно призначене для нього місце відбуття покарання та будь-які наступні переведення з однієї пенітенціарної установи до іншої.

18.1. Розміщення ув'язнених, і зокрема, надання місць для сну, повинне проводитися з повагою до людської гідності та, по можливості, із забезпеченням можливості усамітнення, а також відповідно до санітарно-гігієнічних вимог з урахуванням кліматичних умов, і зокрема, площі, кубатури приміщення, освітлення, опалення та вентиляції.

2. У всіх будівлях, де ув'язнені повинні мешкати, працювати або збиратися:

a. вікна мусять бути достатньо великими, аби ув'язнені могли читати чи працювати при природному освітленні в нормальних умовах, та забезпечувався приплив свіжого повітря, крім тих випадків, коли є відповідна система кондиціонування повітря;

b. штучне освітлення мусить відповідати загальноприйнятим технічним нормам; та

c. повинна бути передбачена система сигналізації, яка дозволяє ув'язненим негайно встановлювати контакт із персоналом.

3. Конкретні мінімальні вимоги щодо питань, перерахованих у пунктах 1 та 2, визначаються національним законодавством.

4. Національне законодавство мусить містити механізми, які не допускають порушення цих мінімальних вимог внаслідок перенаповнення в'язниць.

5. Ув'язнених зазвичай треба розміщати на ніч в окремих камерах, за винятком тих випадків, коли їм зручніше розташовуватися разом з іншими ув'язненими.

6. Спільне розміщення допускається лише в тому випадку, коли приміщення є придатним для цього та самі ув'язнені підходять один одному.

7. В міру можливості, ув'язненим варто надавати вибір, перш ніж розміщати їх для сну в одному приміщенні з іншими ув'язненими.

8. При ухваленні рішення щодо направлення ув'язненого до тої чи іншої пенітенціарної установи або в конкретне відділення пенітенціарної установи треба належним чином враховувати необхідність утримувати під вартою:

- a. підслідних окремо від засуджених;
- b. чоловіків окремо від жінок; та
- c. молодих ув'язнених окремо від ув'язнених старшого віку.

9. Допускаються відступи від вимог про роздільне утримання, передбачених у п. 8, для того, щоб надати ув'язненим можливість спільно брати участь в заходах, які організуються, проте ці групи завжди розділяються на ніч, якщо тільки ув'язнені не згодні утримуватися разом та адміністрація пенітенціарної установи не вважає, що це буде найбільшою мірою відповідати інтересам всіх ув'язнених.

10. Міри безпеки при розміщенні всіх ув'язнених повинні бути мінімально обмежуваними з урахуванням небезпеки втечі або заподіяння ув'язненими шкоди собі або іншим.

Гігієна

19.1. Всі частини кожного пенітенціарного закладу повинні постійно утримуватися в порядку та чистоті.

2. При поміщенні ув'язнених до пенітенціарної установи камери або інші приміщення, в яких вони розміщаються, мусять бути чистими.

3. Ув'язнені повинні мати безперешкодний доступ до санітарних засобів, які відповідають вимогам гігієни та дозволяють усамітнення.

4. Ванних і душових повинно бути достатньо для того, аби кожен ув'язнений міг користуватися ними при температурі, яка відповідає клімату, по можливості щодня, але не менш двох разів на тиждень або частіше, якщо це необхідно для підтримки гігієни.

5. Ув'язнені мусять утримувати себе, свій одяг і спальні місця в чистому та охайному вигляді.

6. Адміністрація пенітенціарної установи має забезпечувати їм для цього відповідні засоби, включаючи туалетні приналежності, а також приналежності та матеріали для підтримки чистоти.

7. Слід передбачити необхідні заходи для задоволення санітарних потреб жінок.

Одяг та постільні принадлежності

20.1. Ув'язненні, які не мають власного прийняттого одягу, мають забезпечуватися одягом, який відповідає клімату.

2. Цей одяг не повинен бути ганебним або принижуючим.

3. Весь одяг має бути в гарному стані та при необхідності замінюватися.

4. Ув'язнених, які отримали дозвіл на вихід за межі місця ув'язнення, не можна змушувати вдягати одяг, який видає в них ув'язнених.

21. Кожен ув'язнений забезпечується окремим ліжком та індивідуальними постільними принадлежностями, які утримуються в належному порядку та у гарному стані та оновлюються з частотою, необхідною для підтримки їхньої чистоти.

Харчування

22.1. Ув'язненні забезпечуються комплексним харчуванням з урахуванням їх віку, стану здоров'я, релігії, культури та характеру їхньої роботи.

2. Вимоги щодо раціону харчування, включаючи мінімальну кількість калорій та білків, визначаються національним законодавством.

3. Їжа мусить готуватися та подаватися з урахуванням гігієнічних вимог.

4. Прийом їжі організується тричі на день з розумними інтервалами.

5. Ув'язненні повинні завжди мати доступ до чистої питної води.

6. Лікар або кваліфікована медична сестра можуть приписати змінити раціон харчування окремому ув'язненому, якщо це необхідно з медичних міркувань.

Правова допомога

23.1. Всі ув'язненні мають право на отримання правової допомоги, і адміністрація пенітенціарної установи зобов'язана надати розумні можливості для отримання доступу до такої допомоги.

2. Ув'язненні можуть радитися з будь-яких правових питань з юристом за своїм вибором та за свій рахунок.

3. У тих випадках, коли існує визнана система безкоштовної правової допомоги, адміністрація зобов'язана проінформувати про це всіх ув'язнених.

4. Консультації та будь-яке спілкування між ув'язненими і їхніми юристами, включаючи листування з правових питань, повинні бути конфіденційними.

5. За виняткових обставин судовий орган може встановити обмеження щодо такої конфіденційності з метою запобігання тяжких злочинів або серйозної загрози безпеці в пенітенціарній установі.

6. Ув'язненні повинні мати доступ до документів, які стосуються процесуальних дій щодо них, або мати можливість тримати такі документи в себе.

Контакти із зовнішнім світом

24.1. Ув'язненим необхідно дозволяти максимально часто спілкуватися поштою, по телефону або в інші способи спілкування зі своїми родинами, іншими особами та представниками зовнішніх організацій; необхідно дозволяти також відвідування ув'язнених зазначеними особами.

2. Контакти та відвідування можуть бути обмежені або поставлені під контроль, якщо це необхідно для продовження кримінального розслідування, підтримки порядку та безпеки, запобігання кримінальним злочинам та захисту жертв злочинів, проте такі обмеження, включаючи спеціальні обмеження, визначені судовим органом, повинні допускати прийнятний мінімальний рівень контактів.

3. У національному законодавстві потрібно визначити національні та міжнародні органи та посадові особи, контакти ув'язнених з якими не обмежуються.

4. Візити мусять бути організовані таким чином, аби надати ув'язненим можливість максимально природно підтримувати та зміцнювати сімейні стосунки.

5. Адміністрація пенітенціарних установ мусить сприяти ув'язненим підтримувати адекватні контакти із зовнішнім світом та надавати їм із цією метою відповідну матеріальну підтримку.

6. Будь-які відомості про смерть або важку хворобу будь-кого з близьких родичів мусять бути негайно повідомлені ув'язненому.

7. Завжди, коли це дозволяють обставини, ув'язненому має бути дозволено із супроводом або самотійно залишати пенітенціарну установу для відвідування хворого родича, присутності на похованні або з інших гуманітарних мотивів.

8. Ув'язненим має бути дозволено негайно повідомляти свої родини про ув'язнення або перевід до іншої пенітенціарної установи, а також про будь-яку важку хворобу або отриману травму.

9. При прийомі ув'язненого до пенітенціарної установи, смерті або тяжкій хворобі, та при отриманні їм важкої травми або доправленні ув'язненого до лікарні, адміністрація мусить, якщо тільки ув'язнений не забажає не робити цього, негайно поінформувати дружину (чоловіка) або партнера ув'язненого, або, якщо ув'язнений неодружений, найближчого родича або іншу особу, раніше визначену ув'язненим.

10. Ув'язнені мусять мати можливість регулярно одержувати інформацію про суспільні події, отримуючи за передплатою або читаючи газети, періодичні видання та інші публікації, а також по радіо або телебаченню, за винятком, коли в окремих випадках судовий орган визначає конкретну заборону на певний період.

11. Адміністрація пенітенціарної установи забезпечує участь ув'язнених у виборах, референдумах та інших аспектах життя суспільства тою мірою, якою це право не обмежене національним законодавством.

12. Ув'язнені мусять мати можливість спілкуватися з засобами масової інформації, якщо немає переконливих причин для заборони цього з розуміння забезпечення безпеки, чи в громадських інтересах, чи для захисту жертв злочинів, інших ув'язнених або персоналу.

Внутрішній режим

25.1. Режим утримання всіх ув'язнених повинен передбачати збалансовану програму заходів.

2. Такий режим мусить надавати всім ув'язненим можливість проводити в день стільки часу за межами своїх камер, скільки необхідно для нормальної людської та соціальної взаємодії.

3. Такий режим повинен також дозволяти забезпечувати потреби добробуту ув'язнених.

4. Особливу увагу варто приділяти потребам ув'язнених, які стали жертвами фізичного, психологічного або сексуального насильства.

Трудова діяльність

26.1. Працю в місцях ув'язнення варто розглядати як позитивний елемент внутрішнього режиму та ніколи не застосовувати як покарання.

2. Адміністрація пенітенціарної установи мусить прагнути надати ув'язненим достатньо корисної роботи.

3. Характер роботи, яка надається, наскільки це можливо, повинен підтримувати або розвивати навички, які дозволять ув'язненому заробляти собі на життя після звільнення.

4. Відповідно до [Правила 13](#) при наданні роботи треба виключити будь-яку гендерну дискримінацію.

5. Робота, яка включає елемент професійної підготовки, повинна надаватися ув'язненим, яким це може надати користь, особливо молодим ув'язненим.

6. Ув'язнені можуть обирати вид діяльності, в якій вони хотіли б брати участь, у межах наявних можливостей, з урахуванням відповідного професійного відбору та вимог порядку і дисципліни.

7. Організація та методи роботи у виправних установах повинні максимально відповідати організації та методам аналогічної роботи в суспільстві для того, щоб підготувати ув'язнених до умов нормального професійного життя.

8. Хоча одержання фінансового прибутку від діяльності підприємств у виправних установах може бути корисним з огляду на підвищення стандартів, а також якості та доцільності професійної підготовки, проте інтереси ув'язнених не мусять підпорядковуватися цій меті.

9. Адміністрація пенітенціарної установи або самостійно, або разом із приватними підрядниками має забезпечити роботу для ув'язнених як на території пенітенціарної установи, так і поза її межами.

10. У будь-якому випадку ув'язнені мусять отримувати за свою працю справедливу винагороду.

11. Ув'язнені мусять мати можливість витратити принаймні частину свого заробітку на придбання дозволених предметів для особистого користування та виділяти частину заробітку своїм родинам.

12. Слід заохочувати ув'язнених до того, аби вони заощаджували частину свого заробітку, який має бути їм виданий після звільнення або використаний для інших дозволених цілей.

13. Заходи з охорони здоров'я ув'язнених та техніки безпеки їхньої праці мусять бути не менш суворими, аніж заходи, які застосовуються щодо робітників на волі.

14. Слід передбачити кошти для виплати ув'язненим компенсації у випадку отримання виробничої травми, включаючи професійні захворювання, на умовах не менш сприятливих, аніж умови, передбачені законом для робітників на волі.

15. Максимальна тривалість робочого дня та робочого тижня ув'язнених встановлюється відповідно до місцевих норм або звичаїв, які визначають умови найму вільних робітників.

16. Ув'язнені повинні мати принаймні один день відпочинку на тиждень і досить часу для освіти та інших занять.

17. Наскільки це можливо, працюючі ув'язнені повинні включатися до національної системи соціального забезпечення.

Фізичні вправи та дозвілля

27.1. Кожен ув'язнений мусить мати можливість не менше години щодня займатися фізичними вправами на відкритому повітрі, якщо дозволяє погода.

2. При несприятливій погоді треба передбачити інші можливості для заняття фізичними вправами.

3. Належним чином організовані заходи щодо підтримки фізичної форми та надання можливостей для заняття фізичними вправами та дозвілля мусять бути невід'ємною складовою частиною внутрішнього режиму.

4. Адміністрація пенітенціарних установ мусить сприяти таким заняттям, надаючи відповідні споруди та обладнання.

5. Адміністрація пенітенціарних установ мусить вживати заходи з організації спеціальних занять для ув'язнених, які мають потребу в них.

6. Потрібно надавати ув'язненим можливості для проведення дозвілля, включаючи спорт, ігри, культурні заходи, хобі та інші форми дозвілля, а також, у міру можливостей, слід дозволяти організовувати такого роду заняття.

7. Ув'язнені мусять мати можливість спілкуватися один з одним під час занять та задля спільної участі у відпочинку.

Навчання

28.1. Кожна пенітенціарна установа мусить прагнути надати всім ув'язненим доступ до освітніх програм, які повинні бути максимально всебічними та відповідати індивідуальним потребам ув'язнених та їхнім прагненням.

2. Пріоритет треба приділяти ув'язненим, які не вміють читати, писати та рахувати, а також ув'язненим, які відчують брак базової освіти або професійної підготовки.

3. Особливу увагу варто приділяти освіті молодих ув'язнених, а також ув'язнених з особливими потребами.

4. За внутрішнім режимом статус освіти мусить бути не нижче, ніж статус праці, і ув'язнені не повинні піддаватися утискам у фінансовому плані або інакше через участь в освітніх програмах.

5. Кожна установа повинна мати бібліотеку для користування усіма ув'язненими, відповідним чином укомплектовану різноманітними популярними та навчальними матеріалами, книгами та іншими інформаційними ресурсами.

6. По можливості, роботу бібліотек пенітенціарних установ треба організовувати у координації з місцевими бібліотечними службами.

7. Наскільки це реально зробити, освіта ув'язнених повинна:

a. бути інтегрована до загальнонаціональної системи освіти та професійного навчання з тим, аби після звільнення вони могли без перешкод продовжити своє навчання та професійну підготовку; та

b. відбуватися під егідою зовнішніх навчальних закладів.

Свобода думки, совісті та релігії

29.1. Треба поважати свободу думки, совісті та релігії ув'язнених.

2. Внутрішній режим, наскільки це можливо, мусить бути організований таким чином, щоб надавати ув'язненим можливість сповідувати свою релігію та віру, відвідувати служби або зібрання, які проводять представники таких релігій або вірувань, які отримали відповідний дозвіл; такі представники релігій або вірувань повинні мати можливість відвідувати ув'язнених і спілкуватися з ними в конфіденційній обстановці; ув'язненим треба дозволяти мати у себе книги та літературу, які стосуються їхньої релігії та вірувань.

3. Ув'язнені не можуть примушуватися сповідувати ту або іншу релігію або віру, відвідувати релігійні служби та зібрання, брати участь у релігійних обрядах або погоджуватися на відвідування представниками будь-яких релігій або вірувань.

Інформування

30.1. При прийомі до установи та так часто, як це може бути необхідно згодом, всіх ув'язнених треба в письмовій формі та усно інформувати зрозумілою їм мовою про правила внутрішнього розпорядку та про їхні права і обов'язки в пенітенціарній установі.

2. Ув'язненим потрібно дозволяти мати при собі текст наданої їм інформації.

3. Ув'язнені мають бути проінформовані про всі процесуальні дії, які мають до них відношення, і, якщо вони засуджені, про строк покарання та можливості дострокового звільнення.

Майно ув'язнених

31.1. Все майно ув'язнених, яке відповідно до правил внутрішнього розпорядку їм не дозволяється мати при собі, після прибуття до пенітенціарної установи здається на відповідальне зберігання.

2. Ув'язнений, майно якого береться на відповідальне зберігання, має підписати лист опису майна.

3. Слід вжити заходи до збереження цього майна в гарному стані.

4. У випадку, якщо буде визнано за необхідне знищити таке майно, цей має бути зареєстровано і ув'язнений має бути про це поінформований.

5. Ув'язнені повинні мати право, з урахуванням вимог гігієни, порядку та безпеки, купувати або в інший спосіб придбавати для особистого користування товари, включаючи харчі та напої, за цінами, які не перевищують надмірно ціни на аналогічні товари на волі.

6. Якщо ув'язнений приносить із собою будь-які медикаменти, лікар має вирішити, як далі бути з їх використанням.

7. Якщо ув'язненим дозволяється тримати майно при собі, адміністрація повинна вживати заходи для забезпечення його збереження.

Перевезення ув'язнених

32.1. Під час перевезення ув'язнених до пенітенціарних установ або з них чи в інші місця, такі, як суд або лікарня, вони повинні бути як найменше на очах, а для забезпечення їхньої анонімності мусять бути вжиті відповідні заходи предостороги.

2. Забороняється перевезення ув'язнених у недостатньо провітрюваних та освітлюваних транспортних засобах, або в умовах, які створюють для них непотрібні незручності або ображають їх гідність.

3. Перевезення ув'язнених має здійснюватися за рахунок та під керівництвом органів державної влади.

Звільнення ув'язнених

33.1. Всі ув'язнені повинні бути звільнені відразу ж після закінчення строку їхнього ув'язнення або при винесенні судом або іншим органом постанови про звільнення.

2. Дата та час звільнення мають бути зареєстровані.

3. Всі ув'язнені мусять мати доступ до служб чи заходів, які розроблені для надання їм допомоги при поверненні в суспільство після звільнення.

4. При звільненні ув'язненому мусять бути повернуті всі належні йому речі та гроші, взяті на відповідальне зберігання, за винятком тих випадків, коли відбулося санкціоноване вилучення грошей або санкціоноване направлення такого майна за межі пенітенціарної установи, або з санітарних міркувань було визнано необхідним знищити ті або інші речі.

5. Ув'язнені мають підписати документ про одержання повернутого майна.

6. В рамках підготовки до звільнення ув'язненому має бути запропоновано відповідно до [Правила 42](#) провести медичне обстеження, бажано, якнайближче до дати звільнення.

7. Повинні бути вжиті відповідні заходи, щоб при звільненні ув'язнені отримували документи, які посвідчують особу, а також отримували допомогу в пошуку місця проживання та працевлаштуванні.

8. Звільненим ув'язненим повинні надаватися кошти для харчування, вони мусять бути вдягнені відповідно клімату та порі року і мати достатньо коштів, аби добратися до місця призначення.

Жінки

34.1. На додаток до визначених цими Правилами положень, які безпосередньо стосуються жінок-ув'язнених, влада повинна при прийнятті рішень щодо будь-яких аспектів їх утримання приділяти особливу увагу потребам жінок зокрема їх фізичним, професійним, соціальним і психологічним потребам.

2. Особливі зусилля мають бути вжиті для забезпечення доступу до спеціалізованих послуг жінкам-ув'язненим, які зіштовхнулися із проблемами, згаданими в [Правилі 25.4](#).

3. Ув'язненим жінкам має бути дозволено народжувати поза межами пенітенціарної установи, а у випадку народження дитини у місцях ув'язнення адміністрація повинна надавати жінці необхідну підтримку та засоби обслуговування.

Тюремне ув'язнення малолітніх

35.1. Якщо у якості винятку діти до 18 років утримуються у пенітенціарних установах для дорослих, адміністрація мусить забезпечити в додаток до послуг, які надаються всім ув'язненим, аби малолітні ув'язнені мали доступ до соціальних, психологічних та освітніх послуг, до релігійної підтримки, до програм дозвілля або їх еквівалентів, які доступні їхнім одноліткам на волі.

2. Кожен малолітній ув'язнений шкільного віку, який має право на обов'язкову освіту, повинен мати доступ до такої освіти.

3. Додаткова допомога повинна надаватися малолітнім, звільненим з місць позбавлення волі.

4. Якщо малолітні перебувають у пенітенціарній установі, вони утримуються окремо від дорослих, якщо тільки не буде визнано, що це суперечить інтересам малолітніх.

Немовлята

36.1. Немовлята можуть залишатися в місцях позбавлення волі з кимось з батьків лише у випадку, коли це в максимальному ступені відповідає їхнім інтересам. З ними не можна поводитися, як з ув'язненими.

2. Якщо немовлятам дозволено залишитися в місцях позбавлення волі з кимось з батьків, треба передбачити в установі дитячу кімнату з кваліфікованим персоналом, в якій діти перебуватимуть протягом того часу, коли їхні батьки займаються діяльністю, при якій немовля не може бути присутня.

3. Для добробуту таких дітей варто передбачити окреме приміщення.

Іноземні громадяни

37.1. Ув'язнені, які є іноземними підданими, негайно інформуються про їхнє право вимагати контактів з дипломатичними або консульськими представниками своєї країни та мати розумні можливості для такого спілкування.

2. Ув'язнені, які є підданими держав без дипломатичного або консульського представництва у даній країні, а також біженці та особи без громадянства мають отримати такі ж можливості для спілкування з дипломатичними представниками країни, яка візьме відповідальність за їхні інтереси, або з представниками національних або міжнародних органів, завданням яких є служити інтересам таких осіб.

3. В інтересах ув'язнених іноземних підданих, які можуть мати особливі потреби, адміністрація пенітенціарної установи повинна співпрацювати з дипломатичними або консульськими посадовими особами, які представляють інтереси ув'язнених.

4. Ув'язненим, які є громадянами іноземних держав, має надаватися конкретна інформація про правову допомогу.

5. Ув'язнені, які є громадянами іноземних держав, мають бути поінформовані про можливості звернутися із проханням про відбуття покарання в іншій країні.

Етнічні або мовні меншості

38.1. Мусять бути вжиті спеціальні заходи для задоволення потреб ув'язнених, які належать до етнічних та мовних меншин.

2. Наскільки це практично можливо, різні групи мусять мати можливість продовжувати слідувати своїм культурним традиціям у місцях позбавлення волі.

3. Мовні потреби ув'язнених мусять задовольнятися шляхом використання кваліфікованих перекладачів і надання друкованих матеріалів різними мовами, які використовуються в даній пенітенціарній установі.

Частина III Охорона здоров'я

Медичне обслуговування

39. Адміністрація пенітенціарних установ мусить забезпечувати охорону здоров'я всіх ув'язнених цих установ.

Організація медичного обслуговування в пенітенціарних закладах

40.1. Медичні послуги в пенітенціарних установах мусять організовуватися в тісній співпраці із цивільними органами охорони здоров'я громади чи країни.

2. Політика охорони здоров'я в пенітенціарних установах повинна бути невід'ємною частиною національної системи охорони здоров'я та сумісна з нею.

3. Ув'язнені мусять мати доступ до медичних послуг, які існують у країні, без дискримінації за ознакою їхнього правового становища.

4. Медичні послуги в пенітенціарних установах мусять бути спрямовані на виявлення та лікування фізичних та психічних хвороб або дефектів, на які можуть страждати ув'язнені.

5. Всі необхідні медичні, хірургічні та психіатричні послуги, у тому числі наявні в цивільних установах, мусять бути надані ув'язненим для цього.

Медичний та санітарний персонал

41.1. Кожен пенітенціарний заклад мусить мати не менше одного лікаря, який має відповідну кваліфікацію лікаря-терапевта.

2. Мусять вживатися заходи задля забезпечення при потребі термінової невідкладної допомоги доступу до послуг кваліфікованого лікаря.

3. Якщо пенітенціарні установи не мають штатного лікаря, ці заклади повинен регулярно відвідувати лікар, який працює за сумісництвом.

4. Кожна пенітенціарна установа повинна мати персонал, який має належну медичну підготовку.

5. Кожному ув'язненому мусять бути доступні послуги кваліфікованих дантистів та окулістів.

Обов'язки лікаря

42.1. Лікар або кваліфікована медична сестра, підлегла такому лікареві, повинні оглянути кожного ув'язненого відразу при поступленні, за винятком випадків, коли в цьому явно немає необхідності.

2. Лікар або кваліфікована медична сестра, підлегла такому лікареві, повинні обстежити ув'язненого при потребі при звільненні, а також повинні обстежувати ув'язнених завжди, коли це необхідно.

3. При огляді ув'язненого лікар або підлегла такому лікареві медична сестра мусять особливу увагу приділяти наступному:

- a. дотриманню правил збереження лікарської таємниці.
 - b. діагностиці фізичних або психічних хвороб та вжиттю всіх необхідних заходів для їх лікування та для продовження курсу лікування;
 - c. реєстрації та доведенню до відома відповідної влади будь-яких ознак або свідочств можливого жорстокого поводження з ув'язненими;
 - d. лікуванню симптомів абстиненції після зловживання наркотиками, медичними препаратами або алкоголем;
 - e. виявленню будь-якого психологічного або іншого стресу, пов'язаного з фактом позбавлення волі;
 - f. ізоляції ув'язнених, щодо яких є підозри інфекційних та інших заразних хвороб, на термін збереження інфекції та забезпеченню їхнього належного лікування;
 - g. забезпеченню того, щоб ВІЛ-інфіковані ув'язнені не були ізольовані винятково із цієї причини;
 - h. виявленню фізичних або психічних вад, які можуть перешкоджати реінтеграції в суспільстві після звільнення;
 - i. визначенню придатності кожного ув'язненого до роботи або фізичних навантажень;
- та

і. домовленостям із цивільними установами щодо продовження будь-якого необхідного медичного або психіатричного лікування після звільнення, якщо ув'язнені дають згоду на такі домовленості.

43.1. Лікар має піклуватися про фізичне та психічне здоров'я ув'язнених та обстежує, в умовах та із частотою, яка відповідає стандартам охорони здоров'я в суспільстві, всіх хворих ув'язнених, усіх, хто звернувся з нездужанням або травмою, і будь-якого ув'язненого, якому приділяється особлива увага.

2. Лікар або підлегла такому лікареві медична сестра мусять звертати особливу увагу на здоров'я ув'язнених, які утримуються в одиночному ув'язненні, повинні щодня відвідувати їх і надавати їм невідкладну медичну допомогу та лікування на прохання таких ув'язнених або співробітників пенітенціарної установи.

3. Лікар має доповідати директорові про всі випадки, коли можна припустити, що продовження ув'язнення або будь-які умови утримання, включаючи умови одиночного ув'язнення, ставлять під загрозу фізичне або психічне здоров'я ув'язненого.

44. Лікар або інший компетентний орган влади регулярно інспектує, збирає інформацію, при необхідності, в інші способи та консультує директора про:

- a. кількість, якість, приготування та видачу харчування і води;
- b. санітарно-гігієнічний стан установи та серед ув'язнених;
- c. стан каналізації, опалення, освітлення та вентиляції в установі;
- d. придатності та чистоти одягу і постільних принадлежностей ув'язнених.

45.1. Директор пенітенціарного закладу має розглянути доповіді та висновки, представлені лікарем або іншим уповноваженим органом відповідно до [Правил 43](#) та [44](#) і, у випадку згоди із представленими рекомендаціями, має вжити негайних заходів на їх виконання.

2. Якщо виконання рекомендацій лікаря не входять до сфери повноважень директора, або якщо директор не згодний з ними, то він мусить негайно направити висновок лікаря та свій особистий рапорт до вищого органу.

Медичний догляд

46.1. Якщо в пенітенціарній установі не можливо надати спеціалізоване лікування хворим ув'язнені, яким воно потрібне, такі хворі мають бути переведені до спеціалізованої установи або цивільної лікарні,

2. Якщо пенітенціарна установа має власну лікарню, вона мусить бути достатньо укомплектована персоналом та устаткуванням для належного догляду та лікування ув'язнених, яких направляють до цієї лікарні.

Психічне здоров'я

47.1. Нагляд та лікування ув'язнених, які страждають психічними розладами або аномаліями, та на яких не обов'язково поширюються положення [Правила 12](#), мусять

відбуватися в спеціалізованих пенітенціарних установах або відділеннях, які знаходяться під медичним контролем.

2. Медична служба пенітенціарної установи має забезпечити психіатричне лікування всіх ув'язнених, які потребують такого лікування, і приділяти особливу увагу запобіганню суїцидів.

Інші питання

48.1. Ув'язнені не повинні піддаватися ніяким експериментам без їхньої згоди.

2. Експерименти за участю ув'язнених, які можуть привести до фізичних травм, психічних страждань або завдати іншу шкоду здоров'ю, мають бути заборонені.

Частина IV Внутрішній розпорядок

Загальний підхід до організації внутрішнього розпорядку

49. Внутрішній розпорядок має бути організований в пенітенціарних установах з урахуванням вимог режиму, безпеки та дисципліни з одночасним наданням ув'язненим умов утримання, які забезпечують людську гідність та повне виконання програми заходів відповідно до **Правила 25**.

50. З урахуванням забезпечення внутрішнього розпорядку та безпеки і режиму, ув'язненим має бути дозволено обговорювати питання щодо загальних умов утримання і їх варто заохочувати доводити ці питання до відома адміністрації пенітенціарної установи.

Безпека

51.1. Заходи безпеки, які вживаються щодо окремих ув'язнених, повинні бути мінімально необхідними для забезпечення їхнього надійного утримання.

2. Безпека, яка забезпечується фізичними бар'єрами та іншими технічними засобами, має доповнюватися заходами безпеки, які забезпечує аварійний персонал, що спостерігає та знає ув'язнених, які перебувають під їхнім контролем.

3. Відразу після надходження ув'язнених до установи мусить провадитися їх оцінка з метою визначення:

a. небезпеки, яку вони становитимуть для суспільства у випадку втечі;

b. ризику того, що вони спробують втекти або самотійно, або за сприяння ззовні.

4. Кожний ув'язнений мусить утримуватися в режимних умовах, які відповідають цим рівням ризику.

5. Рівень необхідних режимних заходів регулярно переглядається протягом усього періоду перебування особи в ув'язненні.

Режим

52.1. Якомога швидше після надходження до установи мусить провадитися оцінка ув'язнених з огляду на те, чи становлять вони загрозу для безпеки інших ув'язнених або

в'язничного персоналу чи відвідувачів цих установ, та чи є ймовірність того, що вони самі можуть заподіяти собі шкоду.

2. Мають бути розроблені процедури, які забезпечують безпеку ув'язнених, персоналу пенітенціарної установи та всіх відвідувачів, та які зменшують до мінімуму ризик насильства та інших подій, які несуть загрозу безпеці.

3. Мають здійснюватися всі можливі зусилля для того, щоб всі ув'язнені могли брати участь у щоденних заходах в умовах безпеки

4. Ув'язнені повинні мати можливість контакту з персоналом у будь-який час, у тому числі вночі.

5. У пенітенціарних установах повинні дотримуватися закони країни щодо охорони здоров'я та безпеки.

Спеціальні заходи суворого режиму або безпеки

53.1. Спеціальні заходи суворого режиму або безпеки повинні вживатися тільки у виключних обставинах.

2. Повинні існувати ясні процедури, яких необхідно дотримуватись при застосуванні таких заходів щодо будь-якого ув'язненого.

3. Характер будь-яких таких заходів, тривалість та підстави для їхнього застосування мусять бути визначені у національному законодавстві.

4. Застосування цих заходів у кожному випадку мусить ухвалюватися повноважним органом на конкретно визначений термін.

5. Будь-яке рішення щодо продовження такого визначеного терміну мусить бути також ухвалене повноважним органом.

6. Такі заходи мусять вживатися щодо окремих осіб, а не груп ув'язнених.

7. Будь-який ув'язнений, щодо якого вживаються такі заходи, має право скаржитися відповідно до правил, встановлених в [Правилі 70](#).

Перегляд і контроль

54.1. Повинні бути докладно прописані процедури, яких мусить дотримуватись персонал при проведенні обшуків:

- a. всіх місць, де ув'язнені мешкають, працюють та збираються;
- b. ув'язнених;
- c. відвідувачів та їхніх речей; та
- d. персоналу.

2. Ситуації, в яких такі обшуки необхідні, та їхній характер визначаються національним законодавством.

3. Персонал має бути навчений проведенню обшуків таким чином, аби виявляти та запобігати будь-якій спробі втечі або приховуванню заборонених предметів з дотриманням гідності осіб, які обшуковуються, та збереженню їхніх особистих речей.

4. Процес обшуку не має бути образливим для осіб, які йому піддаються.

5. Обшукуватися особи повинні тільки персоналом тієї ж статі.

6. Персонал пенітенціарної установи не повинен проводити фізичного обшуку внутрішніх порожнин тіла ув'язнених.

7. Інтимний огляд, пов'язаний з обшуком, може проводити тільки лікар.

8. Ув'язнені мусять бути присутніми під час обшуку їхніх особистих речей, якщо тільки цьому не перешкоджають методи розслідування або потенційна загроза персоналу.

9. Обов'язок забезпечення режиму та безпеки має бути збалансований з дотриманням приватних інтересів відвідувачів.

10. Процедури контролю професійних відвідувачів, таких, як законні представники, соціальні працівники, лікарі та т.ін., повинні розроблятися у консультуванні з їхніми професійними організаціями для досягнення балансу між забезпеченням режиму та безпеки і правом на конфіденційний доступ професійних відвідувачів.

Злочинні діяння

55. Діяння, яке припускається злочинним, та здійснене в пенітенціарній установі, розслідується в такий же спосіб, як і на волі, і щодо нього має бути заведена справа відповідно до національного законодавства.

Дисципліна та стягнення

56.1. Дисциплінарні процедури мають розглядатися як надзвичайні заходи.

2. Завжди, коли це можливо, адміністрація пенітенціарної установи мусить вдаватися до механізмів відновлювального правосуддя та медіації для врегулювання суперечок з ув'язненими або проміж них.

57.1. Дисциплінарним порушенням може вважатися тільки поведінка, яка може загрожувати внутрішньому розпорядку, режиму або безпеці.

2. У національному законодавстві має бути визначено:

a. дії або бездіяльність ув'язнених, які складають дисциплінарні провини;

b. процедури, яких необхідно дотримуватися при дисциплінарних слуханнях;

c. види та тривалість накладених стягнень;

d. органи, уповноважені накладати такі стягнення; та

e. доступ до оскарження та уповноважений на це орган.

58. Про будь-яке ймовірне порушення ув'язненим дисциплінарних правил негайно доповідається компетентному органу, який проводить розслідування без необґрунтованого зволікання.

59. Ув'язнені, які звинувачуються в дисциплінарних провинах, повинні:

- a. негайно та докладно бути поінформовані зрозумілою їм мовою про характер обвинувачень проти них;
- b. мати достатній час та адекватні умови для підготовки свого захисту;
- c. мати можливість захищати себе особисто або із залученням правової допомоги, якщо це потрібно в інтересах правосуддя;
- d. мати можливість вимагати присутності свідків і заслуховувати їх або вимагати їхнього заслуховування від свого імені; та
- e. мати безкоштовну допомогу перекладача, якщо вони не розуміють мову, якою ведеться слухання, або не можуть нею спілкуватися.

60.1. Будь-яке стягнення, накладене за результатами осуду за дисциплінарну провину, має відповідати національному законодавству;

2. Суворість будь-якого стягнення має бути пропорційна порушенню.

3. Колективні стягнення та тілесні покарання, а також покарання поміщенням до карцеру без вікон і всі інші види негуманного або принизливого покарання мають бути заборонені.

4. Покарання не повинне передбачати повну заборону контактів з родиною.

5. Одиначне ув'язнення може застосовуватися як покарання тільки у виключних випадках і на конкретно визначений термін, який мусить бути якомога коротше.

6. Засоби обмеження свободи руху ніколи не повинні застосовуватися для покарання.

61. Ув'язнений, визнаний винним у дисциплінарному правопорушенні, повинен мати можливість оскарження в компетентному та незалежному вищому органі.

62. Жоден ув'язнений у пенітенціарній установі не повинен найматися на роботу або наділятися будь-якими дисциплінарними повноваженнями.

Подвійне притягнення до відповідальності за одне діяння

63. Ув'язнений не повинен каратися двічі за скоєння того самого діяння або учинку.

Застосування сили

64.1. Персонал пенітенціарної установи не має застосовувати силу щодо ув'язнених за винятком випадків самооборони або у випадках спроби втечі, або активного чи пасивного фізичного опору встановленому законом порядку, і завжди це мусять бути крайні заходи.

2. Масштаби застосування сили мусять бути мінімально необхідними і вона має застосовуватися по можливості на мінімальний період.

65. Мусять бути розроблені докладні процедури застосування сили, включаючи положення щодо:

- a. різних видів силових дій, які можуть застосовуватися;

- b. обставин, за яких може застосовуватися кожен вид силових дій;
- c. персоналу, який має право застосовувати різні види силових дій;
- d. рівня адміністрації, який надає дозвіл на будь-яке застосування сили; та
- e. рапортів, які мусять складатися після застосування сили.

66. Персонал, який безпосередньо працює з ув'язненим, повинен бути навчений методам, які дозволяють йому стримувати агресивних ув'язнених з мінімальним застосуванням сили.

67.1. Працівники інших правоохоронних відомств мають залучатися до роботи з ув'язненими в пенітенціарних установах тільки у виняткових обставинах.

2. Якщо стосунки з іншими правоохоронними відомствами не регулюються національним законодавством, то має бути укладена офіційна угода між адміністрацією пенітенціарної установи та таким відомством.

3. У такій угоді потрібно передбачати:

a. умови, за яких працівники інших правоохоронних відомств можуть входити до пенітенціарної установи для розв'язання будь-якого конфлікту;

b. обсяг повноважень, які мусять мати такі правоохоронні відомства під час їхнього перебування в пенітенціарній установі, і їхні стосунки з начальником пенітенціарної установи;

c. різні види силових дій, які можуть застосовувати працівники таких відомств;

d. обставини, за яких може застосовуватися кожен вид силових дій;

e. рівень адміністрації, яка надає дозвіл на будь-яке застосування сили;

f. рапорти, які повинні складатися після застосування сили.

Заходи стримування

68.1. Використання ланцюгів і кайданів має бути заборонено.

2. Наручники, гамівні сорочки та інші засоби обмеження руху не застосовуються за винятком наступних випадків:

a. якщо це необхідно для запобігання втечі під час перевезення, за умови, що вони будуть зняті, коли ув'язнений з'явиться перед судовою або адміністративною владою, якщо адміністративна влада не прийме іншого рішення; або

b. за наказом начальника, якщо інші методи контролю не дають результатів, для запобігання нанесенню ув'язненим травм самому собі, іншим або для запобігання серйозного псування майна, за умови, що в таких випадках начальник негайно має сповістити про це лікаря та доповісти до вищої інстанції пенітенціарної влади.

3. Засоби стримування не повинні застосовуватися довше, аніж це абсолютно необхідно.

4. Характер застосування засобів стримування конкретно мусить визначатися національним законодавством.

Зброя

69.1. Персонал пенітенціарних установ не повинен носити смертоносної зброї в межах пенітенціарної установи, за винятком надзвичайних оперативних обставин,

2. Відкрите носіння іншої зброї, включаючи кийки, персоналом, який працює в безпосередньому контакті з ув'язненими в межах пенітенціарного закладу, має бути заборонено, за винятком випадків, коли вони необхідні для забезпечення режиму та безпеки під час конкретного інциденту.

3. Зброя не повинна видаватися працівникам, які не пройшли підготовку з її застосування.

Прохання та скарги

70.1. Ув'язненні, індивідуально або групою, мусять мати широкі можливості для подання прохань або скарг начальнику пенітенціарної установи або до будь-якої іншої компетентної інстанції.

2. Якщо медіація вбачається доречною, то вона повинна бути використана у першу чергу.

3. Якщо в задоволенні прохання відмовлено або скарга відхилена, то причини цього повинні бути доведені до відома ув'язненого, а ув'язнений має право оскаржити це рішення в незалежній інстанції.

4 Ув'язненні не повинні каратися за висловлення прохання або скарги.

5. Компетентна інстанція повинна брати до уваги будь-які письмові скарги-від родичів ув'язненого, якщо в них є підстави припускати, що права ув'язненого були порушені.

6. Жодна скарга законного представника або організації, яка займається питаннями належного поводження з ув'язненими, не може бути представлена від імені ув'язненого, якщо цей ув'язнений не надав на це згоду.

7. Ув'язненні мають право на отримання юридичних консультацій щодо порядку направлення скарг та апеляцій, а також на юридичну допомогу, коли цього вимагають інтереси правосуддя.

Частина V Адміністрація і персонал

Робота в пенітенціарній установі як державна служба

71. За пенітенціарні установи повинні відповідати органи державної влади, не підпорядковані військовому відомству, поліції або карного розшуку.

72.1. Керування пенітенціарними закладами мусить здійснюватися в етичному контексті, у рамках якого визнається, що до ув'язнених необхідно ставитися гуманно та з повагою до невід'ємної гідності людини.

2. Персонал має демонструвати чітке усвідомлення мети пенітенціарної системи. Керівництво має заохочувати лідерство у кращому досягненні цієї мети.

3. Обов'язки персоналу ширші за обов'язки простих охоронців і повинні враховувати необхідність сприяти поверненню ув'язнених до суспільства після відбування покарання на основі програми позитивної мотивації та допомоги.

4. У своїй роботі персонал мусить дотримуватися високих професійних та особистих стандартів.

73. Пенітенціарне керівництво повинне приділяти пріоритетну увагу дотриманню правил для персоналу.

74. Особлива увага повинна приділятися організації стосунків між ув'язненими та персоналом пенітенціарної установи, який працює в безпосередньому контакті з ними.

75. Персонал мусить своїм поведженням і виконанням своїх обов'язків завжди позитивно впливати на ув'язнених та викликати в них повагу.

Підбор персоналу пенітенціарної установи

76. Персонал повинен ретельно підбиратися, мати належну підготовку, яка повинна надаватися як на початку, так і надалі, оплачуватися на рівні фахівців і мати статус, який поважається в громадянському суспільстві.

77. При підборі нового персоналу адміністрація пенітенціарної установи мусить приділяти підвищену увагу вимогам чесності, гуманності, володінню професійними навичками та особистої здатності до виконання складної роботи, яка від нього вимагатиметься.

78. Спеціалізований персонал пенітенціарної установи зазвичай призначається на постійній основі і має статус працівників державної служби, яким гарантується робота за умови дотримання трудової дисципліни, ефективності, доброго фізичного та психологічного здоров'я і адекватного рівня освіти.

79.1. Заробітна плата повинна бути достатньою для залучення і утримання належного персоналу.

2. Виплати та умови праці повинні відображати відповідальний характер роботи в правоохоронному відомстві.

80. При потребі наймати на роботу тимчасовий персонал, до нього повинні, по можливості, висуватися такі ж вимоги.

Підготовка персоналу пенітенціарної установи

81.1. Перед тим, як персонал приступить до своїх обов'язків, він має пройти курс підготовки з виконання своїх загальних і конкретних обов'язків, та мусить здати теоретичний і практичний іспити.

2. Керівництво має забезпечити, аби протягом усього терміну роботи всі працівники підтримували та підвищували свої знання і професійні навички на курсах підготовки та підвищення кваліфікації, які повинні організовуватися з належною періодичністю.

3. Персонал, який працює з особливими групами ув'язнених, як от з іноземними громадянами, жінками, малолітніми або психічно хворими ув'язненими, має проходити спеціалізовану підготовку, яка відповідає особливому характеру роботи.

4. Курс підготовки всіх працівників має включати вивчення міжнародних і регіональних документів і норм в сфері прав людини, особливо [Європейської конвенції з прав людини](#) та [Європейської конвенції з попередження катувань та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження або покарання](#), а також вивчення застосування Європейських пенітенціарних правил.

Управління пенітенціарною установою

82. Персонал має бути відібраний та призначений на рівноправній основі, без дискримінації за будь-якою ознакою, чи то статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, приналежності до національних меншостей, власності, народження або іншого статусу.

83. Пенітенціарне керівництво має вводити системи організації та управління, які:

а. гарантують, що робота з ув'язненим відповідає високим стандартам, які ґрунтуються на міжнародних та регіональних документах в сфері прав людини;

б. полегшують надійний зв'язок між пенітенціарними установами та між різними категоріями персоналу в окремих пенітенціарних установах, а також належну координацію всіх підрозділів як у пенітенціарній установі, так і за її межами, які надають послуги ув'язненим, зокрема щодо забезпечення їхнього побуту та соціальної реабілітації.

84.1. У кожній пенітенціарній установі має бути начальник, який мусить мати достатню кваліфікацію та відповідні особисті якості, адміністративні навички, належну професійну підготовку та досвід.

2. Начальники призначаються на умовах повної зайнятості і повинні увесь свій час приділяти виконанню своїх офіційних обов'язків.

3. Пенітенціарне керівництво повинно забезпечити, щоб кожна пенітенціарна установа завжди була повністю під контролем начальника, заступника начальника або іншої уповноваженої посадової особи.

4. Якщо начальник відповідає більш, ніж за одну пенітенціарну устанovu, то завжди мусять бути призначені додаткові співробітники, відповідальні за кожну з них.

85. Чоловіки і жінки повинні бути збалансовано представлені в штатному розкладі пенітенціарної установи.

86. Потрібно вжити заходів, аби передбачати консультації адміністрації з асоціацією персоналу із загальних питань та особливо з питань, які стосуються умов наймання.

87.1. Потрібно вжити заходів, аби передбачати механізми сприяння максимально можливій взаємодії між адміністрацією, іншими працівниками, зовнішніми відомствами та ув'язненими.

2. Начальник, адміністрація та більшість інших працівників пенітенціарної установи повинні володіти мовою, якою спілкується більшість ув'язнених, або мовою, яку розуміє більшість ув'язнених.

88. У приватних пенітенціарних установах повинні діяти Європейські пенітенціарні правила.

Фахівці

89.1. Наскільки можливо, до складу персоналу потрібно включати достатнє число фахівців, наприклад, психіатрів, психологів, соціальних працівників, учителів і викладачів професійної підготовки, фізичної культури та спорту.

2. По можливості, потрібно заохочувати до участі у роботі з ув'язненими волонтерів та персонал, зайнятий не повний робочий день.

Інформування громадськості

90.1. Пенітенціарне керівництво повинно постійно інформувати громадськість про цілі пенітенціарної системи та про роботу, виконувану персоналом пенітенціарних установ, аби сприяти кращому розумінню громадськістю ролі пенітенціарних установ у суспільстві.

2. Пенітенціарне керівництво мусить сприяти скрізь, де це доречно, залученню громадян добровільно працювати в пенітенціарних установах.

Дослідження та оцінка

91. Пенітенціарне керівництво мусить підтримувати програми досліджень та оцінки призначення пенітенціарної системи, її ролі в демократичному суспільстві та тому, якою мірою вона реалізує своє призначення.

Частина VI Інспекція та моніторинг

Урядові інспекції

92. Пенітенціарні установи регулярно інспектуються урядовими органами з метою оцінки того, чи відповідає управління ними вимогам національного законодавства та міжнародного права, а також положень даних Правил.

Незалежний моніторинг

93.1. Умови утримання ув'язнених та поводження з ними мусять бути предметом моніторингу з боку незалежного органу або органів, які публічно оприлюднюють результати моніторингу.

2. Заохочується співробітництво такого незалежного моніторингового органу або органів з тими міжнародними інституціями, які вповноважені відповідно до закону відвідувати пенітенціарні установи.

Частина VII Ув'язнені, справи яких ще не розглянуті в суді

Статус ув'язнених, справи яких ще не розглянуті в суді

94.1. Для цілей даних Правил ув'язнені, справи яких ще не розглянуті в суді, -це ув'язнені, які залишені під вартою судовим органом до суду, засудження або винесення вироку.

2. Держава може вважати ув'язнених, які були засуджені з винесенням вироку, ув'язненими, справи яких ще не розглянуті в суді, якщо ще не завершений розгляд поданих ними апеляцій.

Режим для ув'язнених, справи яких ще не розглянуті в суді.

95.1. Режим для ув'язнених, справи яких ще не розглянуті в суді, не повинен визначатися, виходячи з можливості того, що у майбутньому вони лише тільки можуть бути засуджені за скоєння злочину.

2. Правила даної Частини містять додаткові гарантії для ув'язнених, справи яких ще не розглянуті в суді.

3. Визначаючи режим для ув'язнених, справи яких ще не розглянуті в суді, пенітенціарні органи повинні керуватися Правилами, які застосовуються до всіх ув'язнених, і надавати можливість брати участь ув'язненим, справи яких ще не розглянуті в суді, у різних заходах, передбачених Правилами.

Розміщення

96. Наскільки тільки це можливо, ув'язненим, справи яких ще не розглянуті в суді, має надаватися можливість розміщення в одиночних камерах, якщо тільки вони не віддають перевагу спільному розміщенню з іншими ув'язненими, справи яких ще не розглянуті в суді, або якщо суд не виніс спеціальної постанови щодо характеру розміщення конкретного ув'язненого, справу якого ще не розглянуто в суді.

Одяг

97.1. Ув'язненим, справи яких ще не розглянуті в суді, дозволяється носити свій власний одяг, якщо він чистий та придатний для носіння.

2. Ув'язненим, справи яких ще не розглянуті в суді, які не мають належного власного одягу, має надаватися одяг, який відрізняється від одягу засуджених ув'язнених.

Юридична допомога

98.1. Ув'язнені, справи яких ще не розглянуті в суді, мають бути ясно поінформовані про своє право на юридичну допомогу.

2. У підготовці до захисту та для зустрічі зі своїми законними представниками ув'язненим, справи яких ще не розглянуті в суді, повинні створюватися всі необхідні умови.

Контакти із зовнішнім світом

99. За відсутності спеціальної заборони, встановленої судовою інстанцією в конкретній справі на конкретно визначений термін, ув'язнені, справи яких ще не розглянуті мають право:

а. на відвідування, і їм дозволяється спілкування з родиною та іншими особами таким же чином, як і засудженим ув'язненим;

- b. на додаткові відвідування та на додатковий доступ до інших видів контактів; та
- c. доступу до книг, газет та інших засобів інформації.

Робота

100.1. Ув'язненим, справи яких ще не розглянуті в суді, потрібно надавати можливість працювати, але вони не зобов'язані працювати.

2. Якщо такі ув'язнені бажають працювати, то до них повинні застосовуватися всі положення [Правила 26](#), у тому числі щодо винагороди.

Доступ до режиму для засуджених ув'язнених

101. Якщо ув'язнений, справа якого ще не розглянута в суді, висловлює бажання дотримуватися режиму для засуджених ув'язнених, то пенітенціарні органи повинні, наскільки це можливо, задовольнити таке побажання.

Частина VIII

Мета режиму для засуджених ув'язнених

102.1. Поза правилами, які застосовуються до всіх ув'язнених, режим для засуджених ув'язнених мусить бути спрямований на те, щоб вони вели відповідальний спосіб життя без скоєння злочинів.

2. Ув'язнення з позбавленням волі саме по собі є покаранням, і тому режим для засуджених ув'язнених не повинен збільшувати страждання, заподіяні ув'язненням.

Застосування режиму для засуджених ув'язнених

103.1. Режим для засуджених ув'язнених має починатися з моменту надходження до пенітенціарної установи в статусі засудженого ув'язненого, якщо він не почався раніше.

2. Якомога швидше після такого надходження, на засуджених ув'язнених заводяться особисті справи, на кожного з них складається план відбування покарання та стратегія підготовки до звільнення.

3. Потрібно заохочувати участь засуджених ув'язнених у складанні своїх індивідуальних планів відбування покарання.

4. Наскільки це практично можливо, такі плани повинні охоплювати:

- a. роботу;
- b. освіту;
- c. інші види діяльності;
- d. підготовку до звільнення.

5. Режим для засуджених ув'язнених також може передбачати соціальну роботу, медичне обслуговування та психологічну допомогу.

6. Як невід'ємний елемент загального режиму для засуджених ув'язнених повинна передбачатися система відпусток з пенітенціарної установи.

7. Ув'язнені, які погодились на таку систему, можуть бути задіяні в програмі відновлення справедливості та загладження своєї провини за скоєні злочини.

8. Особлива увага мусить приділятися складанню відповідних планів відбування покарання та режимів для засуджених до довічного ув'язнення та до тривалих термінів ув'язнення.

Організаційні аспекти тримання засуджених ув'язнених

104.1. Наскільки це можливо, і з дотриманням вимог **Правила 17**, для ліпшого управління різними режимами для визначених категорій ув'язнених, потрібно використовувати окремі пенітенціарні установи або окремі відділення пенітенціарних установ.

2. Потрібно розробити процедури складання та регулярного перегляду індивідуальних планів відбування покарання ув'язнених після розгляду відповідних рапортів, всебічних консультацій між відповідним персоналом і з відповідними ув'язненими, які повинні залучатися до цього процесу, наскільки це можливо.

3. До таких рапортів завжди повинні долучатися рапорти персоналу, який безпосередньо працює з даним ув'язненим.

Робота засуджених ув'язнених

105.1. Систематична програма роботи повинна вносити вклад у досягнення мети режиму для засуджених ув'язнених.

2. Засуджені ув'язненні, які не досягли пенсійного віку, можуть залучатися до роботи, за умови їх фізичної та психічної придатності, які визначає лікар.

3. Якщо засуджені ув'язненні залучаються до роботи, то умови такої роботи повинні відповідати нормам і контролю, які застосовуються на волі.

4. Якщо запланований режим для засуджених ув'язнених передбачає їхню участь в освітніх або інших програмах у робочий час, то вони повинні отримувати за це грошову винагороду, як за роботу.

5. Частина грошової винагороди або заощаджень засуджених ув'язнених може використовуватися для відшкодування збитків, якщо суд виніс таку постанову або якщо є згода такого ув'язненого.

Освіта засуджених ув'язнених

106.1. Систематична програма освіти, яка включає професійне навчання та спрямована на підвищення загального рівня освіти ув'язнених, а також на поліпшення перспективи жити відповідально і не скоювати злочинів, має бути ключовим елементом режиму для засуджених ув'язнених.

2. Всі засуджені ув'язненні повинні заохочуватися до участі в освітніх програмах і програмах професійного навчання.

3. Освітні програми для засуджених ув'язнених повинні бути адаптовані до передбачуваного терміну перебування в пенітенціарній установі.

Звільнення засуджених ув'язнених

107.1. Засуджені ув'язнені повинні заздалегідь до свого звільнення одержувати допомогу через спеціальні програми та процедури, які надають їм можливість перейти від життя в пенітенціарній установі до законослухняного життя в суспільстві.

2. Для ув'язнених, засуджених на тривалі терміни ув'язнення, необхідно вживати заходи з поступового повернення до життя на волі.

3. Ця мета може бути досягнута програмою підготовки до звільнення, або частковим чи умовним звільненням під наглядом у поєднанні з дієвою соціальною підтримкою.

4. Пенітенціарні органи мусять працювати в тісному співробітництві зі службами та відомствами, які контролюють звільнених ув'язнених і сприяють їм, надаючи можливість всім засудженим ув'язненим повернутися до життя в суспільстві, особливо що стосується сімейного життя та роботи.

5. Представникам таких соціальних служб або відомств потрібно надавати весь необхідний доступ до пенітенціарної установи та ув'язнених, щоб вони могли сприяти ув'язненим в підготовці до звільнення та у плануванні програм роботи зі звільненими.

Частина IX Оновлення Правил

108. Європейські пенітенціарні правила регулярно оновлюються.

{ Текст надано Офісом Ради Європи в Україні }

Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила
Рекомендації; Рада Європи від 12.02.1987
Редакція від **11.01.2006**
Постійна адреса:
https://zakon.rada.gov.ua/go/994_032

Законодавство України
станом на 28.01.2026
поточна редакція

994_032